

A KALASNYIKOV-ÜGY

1991 elején kínos külügyi botrány rázta meg a magyar politikát, az ún. Kalasnyikov-ügy. Mint ismeretes, január 10-én a belgrádi Politika Ekspres című lap nyilvánosságra hozta a Horvátországba irányuló 1990. októberi titkos magyar fegyverszállításokat, majd a belgrádi tévé is bemutatott egy összeállítást a határon átkelő és fegyverekkel megtömött – a vádak szerint egyéb fegyverzet mellett legalább 36 ezer géppisztolyt szállító – magyar kamionokról.

Ez volt a rendszerváltás utáni időszak egyik első politikai botránya, amely persze hamar kilépett a külügyi tematikából és éles belpolitikai csatározások (ellenzéki tiltakozások, sajtóviták, parlamenti bizottsági meghallgatások) tárgya lett – nem véletlenül került be a *Gerő András* által szerkesztett *Skandalum* című kötetbe, az 1840-es évektől az „újdemokráciánk hajnaláig” terjedő másfél évszázad magyar közéleti botrányait áttekintő összefoglalásba.¹ De ezúttal nem az ügy belpolitikai aspektusaival szeretnék foglalkozni, hanem csupán a külpolitikai szálakkal. A fegyverügylet ugyanis rámutatott az új külügyi kormányzat kezdeti botladozásaira, felkavarta a magyar–jugoszláv–szerb–horvát négyeseg kapcsolatrendszerét, rontotta az ország nyugati megítélését, veszélyeztette a vajdasági magyarságot és egy időre béna kacsává tette a magyar Balkán-politikát – miközben a mérleg másik serpenyőjébe igazából csak annyit tehetünk, hogy javította Magyarország horvátországi presztízsét. (Viszont érdekes adalék ebből a szempontból az a *Csorba László* tollából való kis történet, amely a Ráday Mihály 70. születésnapját köszöntő kötetben olvasható.² Eszerint egy Petőfi-emlékhelyek után kutató, Ráday által vezetett tévéstábot röviddel a háború után őrizetbe vettek Zágrábban, minthogy véletlenül lefilmeztek egy katonai objektumnak minősülő épületet – majd a félreértések tisztázása után a kihallgatótiszt, szembesülve azzal, hogy a csoport magyar, a Kalasnyikov-szállítások miatt azonnal hálálkodni kezdett: „Most pedig engedjék meg, hogy megragadjam az alkalmat és kifejezzem személyes köszönetemet minden horvát nevében minden magyarnak azért a segítségért, amit a polgárháború kitörésekor elsőként Önöktől kaptunk. Ezt Horvátország soha nem fogja elfelejteni Magyarországnak!”)

De visszatérve a történet kezdetéhez: mint ismeretes, a jugoszláv szövetségi államon belüli törésvonalak az 1980–90-es évek fordulójára végérvényesen elmélyültek és áthidalhatatlan elentéteket indukáltak a titói föderáció nyolc tagállama (hat köztársasága és két tartománya) között.³ Amíg a Slobodan Milošević vezette Szerbia és a tábornoki kar ragaszkodott a föderáció fenntartásához és a központosításhoz, addig Horvátország és Szlovénia a rendszerváltásban és Jugoszlávia konföderálásában látta a kiutat. Az 1990. április-májusi horvátországi választásokon

¹ *Lenkei Gábor* 1993.

² *Csorba László* 2012.

³ A jugoszláv válságról részletesebben lásd *Juhász József* 1999 és *Juhász József – Márkus László – Tólas Péter – Valki László* 2003. A korabeli magyar–szerb viszonyt kiválóan összefoglalja *Szilágyi Imre* 2004 és *Szilágyi Imre* 2011.

a Franjo Tuđman vezette jobboldali-nacionalista HDZ (Horvát Demokratikus Közösség) győzött, s azonnal megkezdte elképzeléseinek valóra váltását, a függetlenség és a konföderálás előkészítését. A Jugoszlávián belüli erőviszonyok, különösen a katonai erőviszonyok azonban nem kedveztek Horvátország számára, ezért a zágrábi kormányzat hozzálátott egy saját fegyveres erő felállításához. Csakhogy a Jugoszláv Néphadsereg időközben begyűjtötte a potenciális horvát haderő, a területvédelmi milícia fegyverzetét, így Zágráb eleinte csak a rendőrségre támaszkodhatott, a fegyverzet utánpótlását tekintve pedig csak az importban reménykedhetett. Ezért megpróbáltak fegyvert szerezni külföldről, bárholnan és bármi áron, csak mielőbb és minél többet.

Ebbe a sorba illeszkedtek az 1990. októberi magyar Kalasnyikov-szállítások, amelyek egyébként nem az első és nem is az utolsó vitatható lépések voltak az új magyar kormány délszlávpolitikájában. Az 1990. március-áprilisi magyar választásokon győztes jobbközép koalíció ugyanis a legkevesbé sem titkolta, hogy az egymással éles belpolitikai konfliktusokban álló jugoszláv köztársaságok közül a horvátokkal és szlovénekkal szimpatizál. Ez már az Antall-kormány hivatalba lépése előtt nyilvánvaló lett, amikor Jeszenszky Géza a külügyminiszter-jelölti parlamenti meghallgatásán (ellenzéki kritikát kiváltva) arról beszélt, hogy az új kormány Horvátországgal és Szlovéniával „baráti”, Szerbiával viszont csak „korrekt” kapcsolatokra számít. Ez a különbségtétel diplomáciailag nem volt szerencsés (jóllehet önmagában véve, tekintettel az érintett kormányzatok eltérő értékrendjeire, nem lett volna érthetetlen, és Jeszenszky ezzel a megfogalmazással – a visszaemlékezései szerint⁴ – nem is a magyar szándékokra, hanem a magyar–délszláv viszony különböző relációiban rejlő eltérő esélyekre akart utalni), ráadásul hamarosan követték a fegyverszállítások. Nem voltak szerencsések Antall József miniszterelnöknek a háború kitörése után, 1991. július elején a Vajdaság státuszára vonatkozó egyes kijelentései sem, amelyekben (például a Der Standardnak adott nyilatkozatában) arról beszélt, hogy a Vajdaságot Trianonban nem Szerbiához, hanem a Szerb–Horvát–Szlovén Királysághoz csatolták.⁵ Ez persze történetileg igaz, de az adott situációban politikailag félreérthető volt, ráadásul mellőzte a párizsi békeszerződés implikációját.⁶

A Kalasnyikov-ügy 1991. januári nyilvánosságra kerülése kínosan érintette a magyar kormányt, ezért Budapest előbb tagadta a szállításokat, majd megpróbálta azokat bagatellizálni és politikamentes üzleti tranzakcióként feltüntetni (ez a visszatérő érvelés megint nem volt szerencsés, mert azt sugallta, hogy Magyarország pénzért még egy szomszédos válságövezetbe⁷ is kész fegyvert szállítani). Az első reflexszerű tagadások után kiadott hivatalos magyarázatok⁸ szerint az erre jogosult magyar cég, a Technika Külkereskedelmi Vállalat (TKV) 1990 októberében egy harmadik országból származó megrendelésre valóban szállított a volt Munkásőrség készleteiből származó kézi fegyvereket, összesen 10 ezer Kalasnyikov-géppisztolyt Jugoszláviába, az Astra nevű zágrábi cég számára, de a fegyverek jellege és mennyisége miatt az ügylet, amely egyébként is szabályosan és a nemzetközi fegyverkereskedelemben szokásos feltételekkel történt, nem tekinthető jelentős szállítmánynak. Később a kormány elismerte, hogy Horvátország a vásárló, de a (továbbra is szigorúan üzletinek minősített) tranzakciót változatlanul jelentéktelennek mondta. Belgrádban persze ezt nem így látták, s nemcsak a szerb nacionalista vezetők vagy a horvát-

⁴ Jeszenszky Géza 2011: 44.

⁵ Szilágyi Imre 2004: 9–10.

⁶ Az effajta megnyilvánulások miatt nevezte például a londoni Independent Miloševićhez hasonló nacionalistának Antallt (idézi Jeszenszky Géza 2011: 75). Ez a minősítés nem mondható objektívnek – de jól tükrözi a félreérthetőséget.

⁷ Jugoszláviát hivatalosan akkor még senki (így az ENSZ sem) minősítette válságövezetnek, de facto azonban annak volt tekinthető.

⁸ A kormánynak és a külügyminisztériumnak az üggyel kapcsolatos legfontosabb 1991. január–februári nyilatkozatait lásd MKÉ 1991: 141–143.

országi fejleményekben ellenforradalmat látó titoista tábornokok, hanem a Nyugat kedvencének számító reformpolitikus, a horvát nemzetiségű Ante Marković által vezetett szövetségi kormány sem (jóllehet maga Marković az 1990. decemberi budapesti látogatásán nem hozta szóba az ügyet⁹). Így aztán sorra érkeztek a tiltakozások, például a szövetségi kormány február 4-i hivatalos jegyzéke, amely méltányolta ugyan a február 2-i magyar kormánynyilatkozat beismerését és az ügy kivizsgálására tett lépéseket, de kiemelte a fegyverszállításoknak a nemzetközi jogba ütközését és óvott a jugoszláv belügyekbe való beavatkozástól.¹⁰

A fegyverszállítások nagyságáról mindmáig ellentmondóak az adatok. Jeszenszky Géza változatlanul arra a 10 ezer géppisztolyra emlékszik, amelyet a kormány 1991. február elején végül bevallott. Ahogyan az Antall József külpolitikai portréját megrajzoló tanulmányában írja: „1990 szeptemberében a horvát kormány azzal a kéréssel fordult hazánkhoz, hogy a zágrábi rendőrség számára harmincezer géppisztolyt kíván vásárolni Magyarországtól. Kormány szinten nem tárgyaltunk a megkeresésről, de Antall József, Für Lajos honvédelmi miniszter és jómagam úgy véltük, ideje, hogy az 1848-ig visszamenő feszültségek után helyreállítsuk a baráti viszonyt a velünk nyolcszáz éven át államközösségben élő horvát néppel, ezért a kérés megtagadása hiba lenne. A fegyverek minősége és mennyisége kizárta, hogy hozzájárulhattak volna egy fegyveres konfliktus előkészítéséhez – jelentőségük elsősorban lélektani lehetett a belgrádi hatalommal politikai vitát folytató, új, demokratikus legitimációjú horvát kormány számára. A továbbiakban magyar részről csak kereskedelmi szinten foglalkoztunk az üggyel. A megkeresést szabályszerűen egy tárcaközi bizottság hagyta jóvá, több más fegyverkereskedelmi megállapodással együtt. Az első tízezres tétel októberi leszállítása után azonban Kadijević belgrádi hadügyminiszter éles hangú üzenetben jelezte magyar kollégájának, hogy a szövetségi kormány nem járul hozzá semmiféle Zágrábba irányuló fegyvereladáshoz, s magyarázatot követelt a történetekért. A további szállítást a magyar honvédelmi tárca le is állította.”¹¹

A magyar források általában összhangban vannak a fentebbi idézettel: Für Lajos például hasonlóan emlékszik, s a TKV vezérigazgatója, Miklós Tibor ellen 1999-ben indított vizsgálat is ezekre az adatokra épült. A Varsói Szerződés végnapjait bemutató könyvében az Antall-kormány hadügyminisztere meglehetősen részletességgel foglalkozik az üggyel. Ahogy írja, a horvátok Szokai Imre helyettes államtitkár (KüM) 1990. szeptemberi zágrábi látogatásán vetették fel először a fegyvervásárlás kérdését, majd a legmagasabb szintű politikai jóváhagyás (Antall szóbeli beleegyezése, illetve a nemzetbiztonsági kabinet döntése) után, október 10-én az illetékes államtitkári bizottság engedélyezte az ügyletet, 40 ezer Kalasnyikov és fegyverenként 180 db lőszer eladását. Ebből az október 30-i (meglehetősen agresszív stílusú) első belgrádi tiltakozásig, amelyet követően felfüggesztették az ügyletet, 10 ezer géppisztolyt és 1,8 millió lőszert szállítottak ki.¹² A Miklós-perben pedig az ügyészség szerint a TKV két részletben valóban 10 ezer géppisztolyt

⁹ A szállításokat október végén jugoszláv tiltakozásra leállították (lásd később), s ezzel az ügy elülni látszott. Bár a következő hetekben Kadijević védelmi miniszter rendre válasz nélkül hagyta Für találkozóra szóló invitálásait (amelyet a magyar tárcavezető a többi szomszédos állam hadügyminiszteréhez hasonlóan vele is kezdeményezett), a fegyverszállítás, legalábbis a magyar források szerint, szóba sem került Marković látogatásán (Magyar közlemény Ante Marković jugoszláv szövetségi kormányfő 1990. december 6-i látogatásáról, MKÉ 1990: 340–341., valamint *Lenkei Gábor* 1993: 247.). Marković tudtommal ezt sosem cáfolta, de meg sem erősítette és magyarázatot sem adott rá. Ezért a hallgatásért bírálták is a szerb politikusok.

¹⁰ Bekérették a belgrádi magyar követtanácsost (Magyar Hírlap, 1991. február 5.). A lap néhány nappal később, február 8-án közölt egy összeállítást az üggyel kapcsolatos külföldi véleményekből is (A fegyvereladás visszhangja külföldön).

¹¹ *Jeszenszky Géza* 2006: 12. Az Antall-kormány külügyminisztere a másik hivatkozott tanulmányában lényegében ugyanígy interpretálja a történeteket (*Jeszenszky Géza* 2011: 46–47.).

¹² *Für Lajos* 2003: 272–273., 276–279.

szállított ki a hozzá tartozó lőszerrel együtt, 1 millió 892 ezer dollár értékben (azaz kb. 190 dolláros egységáron).¹³

Más források viszont lényegesen nagyobb volumenű fegyverszállításra engednek következtetni. Martin Špegelj tábornok, akkori horvát védelmi miniszter szerint például Magyarországról 24 ezer géppisztoly, 2100 géppuska, 400 RPG–7 páncéltörő és 40 Strela–2 légvédelmi rakétavető kiszállítása történt meg a hozzájuk tartozó lőszerrel együtt, összesen 11 millió dollár értékben, s ezzel Magyarország lett a kezdeti horvát fegyverimport egyik legfőbb forrása.¹⁴ Ezek a számok a belgrádi vádakhoz állnak közelebb, nem a budapesti védekezéshez, csakúgy mint Raffay Ernő egyes nyilatkozatai. Az Antall-kormány honvédelmi államtitkára az 1990-es évek állítólagos revíziós esélyeinek (például egy szerbellenes magyar–horvát szövetség létrehozásának) elmulasztásáról elmélkedve kissé dodonai módon azt állította, hogy 1990-ben a magyar kormány „jó minőségű fegyverzettel és sok millió lőszerrel” látta el Horvátországot.¹⁵ Ezek az adatok – persze ha igazak – éppen hogy nem Jeszenszky vagy Für véleményét támasztják alá, miszerint a kiszállított fegyverek „minősége és mennyisége kizárta, hogy hozzájárulhattak volna egy fegyveres konfliktus előkészítéséhez...” Azt pedig nyilván magyarázni sem kell, hogy Kadijevićnek mi volt a véleménye: „Magyarország kétszínű játékot űzött. Egyfelől, nyilvánosan, Jugoszlávia egysége mellett állt, másfelől, ténylegesen, Jugoszlávia szétverésének a politikáját támogatta, beleértve a szecesszionista köztársaságok, Horvátország és Szlovénia (sic! – *Juhász József*) hadseregeinek az illegális felfegyverzését is.”¹⁶

Mindenesetre a fegyverszállítások tényleges nagyságától függetlenül megállapítható, hogy az ügylet elhibázott volt. A magyar vezetés rosszul mérte fel a politikai rizikókat és óvatlanul cselekedett. Utólag persze valakinek talán csábító lehet az egész ügy megideologizálása, a magyar–horvát „stratégiai partnerség” (amely valamilyen formában minden rendszerváltás utáni magyar kormány retorikájában megfogalmazódott, jöllehet nagyobb hangsúlyt csak a 2000-es években kapott) megalapozását célzó tudatos döntésként való beállítása, vagy akár csak a magyar közvéleményben később, a háború miatt a horvátok iránt – érthetően – megerősödő szimpátia kontextusában való értelmezése (miszerint a magyar kormány már előre tudta, hogy a horvátokkal mi fog történni...). De erről nem volt szó, hiszen a magyar kormány egészen 1991 nyaráig Jugoszlávia valamilyen formában történő fennmaradásával számolt, azt tartotta a legvalószínűbb és a legjobb forgatókönyvnek.¹⁷ Jöllehet elfogadhatjuk, sőt méltányolhatjuk Jeszenszky Géza idézett állítását, miszerint a külügyek új irányítóit (akik szakmai előéletüknél fogva nyilvánvalóan fogékonyak voltak a történelmi aspektusokra) inspirálta a magyar–horvát jó viszony helyreállításának szándéka, nem kell abba egy általában vett szimpátiánál többet, valamifajta előzetes,

¹³ *Fekete Gy. Attila* 2003. A perben azzal vádolták Miklós Tibort (aki egyébként a politikai rizikó miatt ellenezte a fegyverszállítást – *Lenkei Gábor* 1993: 242., 249.), hogy nem térítette vissza a harmadik, már meghiúsult szállítmányért a horvátok által előre kifizetett 985 ezer dollárt, de végül 2003-ban felmentették azon az alapon, hogy az Astra off-shore cégei azonosíthatatlanok voltak, ezért a TKV vezetése ezt a pénzt joggal forgatta be a cég tőkéjébe. A per horvát kezdeményezésre indult, s így relativizálta azt a pozitív hatást, amit a fegyverszállítás Magyarország horvátországi presztízsére az 1990-es évek elején gyakorolt.

¹⁴ *Martin Špegelj* 2001: 104.; *Djordje Zelmanovic* 1995.

¹⁵ „A történelmi folyamat, amely ’89-ben kezdődött és a 2000-es évek elejéig tartott, legalább fél tucat olyan komoly történelmi lehetőséget eredményezett, amikor akármelyik magyar kormány – tehát az Antall-, a Horn-, vagy az Orbán-kormány – valamelyike, akár a diplomácia, akár a fegyverek erejével beavatkozhatott volna –, a ’90-es években ugyanis még volt magyar hadsereg. Határozottan állítom, hogy horvát szövetségben visszaszerezhettük volna a szerbek által elvett területeinket (...) Utólag már elmondhatom, hogy az úgynevezett Kalasnyikov-ügy egyik szereplője voltam. 1990-ben Horvátországot jó minőségű fegyverekkel és sok millió lőszerrel láttuk el, így támogattuk a horvát szabadságharcot Nagy-Szerbia ellen.” *Raffay Ernő* 2009.

¹⁶ *Veljko Kadijević* 1993: 26.

¹⁷ *Jeszenszky Géza* 2011: 51., 57.

átfogó stratégiát belelátunk. Ezt utólag, 20 év távlatából sem állítják az akkori külügyi vezetők, legfeljebb azt emelik ki, hogy a magyar Kalasnyikovoknak később hasznát vette a horvát honvédelem, és ezáltal az ügylet javította Magyarország megítélését a horvátok körében (sőt a szélsőjobboldal, mint *Raffay Ernő* fentebb hivatkozott interjújából is láthatjuk, később kifejezetten azal vádolta meg az Antall-kormányt, hogy Jugoszlávia felbomlásakor elszalasztotta a területi revízió lehetőségét...).

Nyilvánvaló az is, hogy az ügy botránnyá dagasztása része volt a belgrádi politikai játszmáknak. Belgrádban ugyanis nem véletlenül halasztották januárra a nyilvánosságra hozatalt – egy olyan októberi ügylet nyilvánosság elé tárását, amelyről már októberben tudomásuk volt –, s nyilvánvalóan felmerül az a kérdés is, hogy a sokféle forrásból származó fegyverbehozatalból miért éppen a magyar szállítások kaptak ekkora publicitást. Milošević és Kadijević ugyanis akkor szerette volna elérni az ún. paramilitáris erők (amelyen ők a formálódó köztársasági hadseregeket értették) lefegyverzését: a szövetségi államelnökség január 9-én rendelte el a fegyverbe gyűjtést, amikor a világ az Öbölháború előkészületeire figyelt, a szovjet fegyveres erők pedig Litvániában készültek „rendet teremteni”. Mindez kedvező pillanatnak látszott arra, hogy Belgrád a Jugoszláv Néphadsereg meglehetősen ortodox hangvételű január 24-i napiparancsának (amely a Jugoszlávia és a szocializmus elleni – jelentős részben éppen Magyarországon keresztül folyó... – nyugati „felforgató tevékenység” elhárításáról szólt) a szellemében megpróbálja visszafordítani az események menetét. Mindehhez jó ideológiai argumentumnak tűnt a titkos magyar fegyver-export.

A horvát fegyverkezés jogszerűségéről egyébként éles vitát folytatott egymással a szerb, a horvát és a szövetségi kormányzat, mivel a korabeli jugoszláv szabályozás egyes (nehezen meghatározható) esetekben, ha a szövetségi hatóságok nem voltak képesek kielégíteni a föderáció tagköztársaságainak úgymond „jogos” igényeit, megengedte a köztársaságok bizonyos mértékű saját importját. Nehéz lenne eldönteni, hogy Zágrábból nézve ez vonatkozhatott-e a magyar Kalasnyikovok behozatalára – de az biztos, hogy ennek a jugoszláv belső jogvitának az eldöntése semmiképp sem tartozott egy külföldi kormánynak, a magyarnak a kompetenciájába. Ezért minősíthetjük az ügyletet magyar részről elhibázottnak, hiszen jóval (háromnegyed évvel) a háború kitörése előtt és a központi hatalom háta mögött történt – márpedig egyetlen kormány sem szereti sehol a világon, ha a tudta nélkül szállítanak fegyvereket az országába.

Ráadásul az eleve elhibázott ügylet végrehajtását, majd a botrány kirobbanása utáni kezelését is ügyetlennek minősíthetjük. Az persze egy magyar kormánytól, pláne ha az „történelem-kormány”, valóban akceptálható, hogy helyre akarta állítani a sok évszázados magyar–horvát jó viszonyt. De ezt megfelelően össze kellett volna egyeztetni a diplomáciának és a nemzetközi jognak az államközi kapcsolatokra, illetve a fegyverkereskedelemre vonatkozó szabályaival és konvencióival, sőt – mutatis mutandis – konspirációs technikáival... Ezzel szemben azt láthatjuk, hogy a fegyvervásárlási szándékkal október 5-én Budapestre érkező horvát politikusok (Mršić külügy- és Špegelj hadügyminiszter) látogatásáról a magyar kormányfőt és külügyminisztert még csak nem is értesítették.¹⁸ Az akkor alig néhány hónapos kormány talán még mindig küszködött a hatalom átadásának-átvételének problémáival, különösen hogy nem egy egyszerű kormányváltásról volt szó – ennek ellenére ez az epizód, csakúgy mint a január-februári kormányzati kommunikáció zavarai és kínos ellentmondásai, meglehetősen kaotikus állapotokra utalnak.

¹⁸ *Jeszzenszky Géza* 2011: 46.

Ugyanakkor a magyar fegyverexport jelentőségét és a háború kitörésében játszott szerepét el-
túloznunk sem kell. A Kalasnyikov-szállítások a horvát fegyverimport egészéhez viszonyítva kis
tételnek bizonyultak, s a későbbiekben az Antall-kormány már nem követett el súlyosnak mond-
ható hibákat a délszláv válság kapcsán. Magyarország betartotta az ENSZ vonatkozó határozatait,
köztük a Biztonsági Tanács által 1991. szeptember 25-én elrendelt – egyébként széles körökben
vitatott – általános fegyverembargót is. A Kalasnyikov-ügy a magyar–szerb kapcsolatokban sem
okozott jóvátehetetlen károkat, mert a viszály tavaszra elcsendesedett, miután a magyar kormány
nyilvánosan – már a február 2-i nyilatkozatában – elismerte a szállításokat, kifejezte sajnálkozását
és megerősítette, hogy nem kíván beavatkozni Jugoszlávia belügyeibe, Katona Tamás külügyi
államtitkár pedig a „kármentés” céljából február 11-én személyesen is ellátogatott Belgrádba.¹⁹

Végeredményben elmondhatjuk, hogy a Kalasnyikov-ügy, noha gyorsan elült, megégette az
új magyar diplomáciát, s nyomot hagyott az 1990-es évek magyar Balkán-politikáján. Ettől
kezdve ugyanis a magyar Balkán-politika²⁰ egy időre (de igazából egészen az ún. Szegedi Fo-
lyamatig, a demokratikus ellenzék és a civil társadalom támogatását célzó, 1999-ben indított pro-
gramig) felettébb óvatossá, passzívvá és Nyugat-követővé vált, lényegében csak ismételve hol
a német, hol az amerikai álláspontokat. Voltak persze ennek az óvatos attitűdnek egyéb – köz-
tük akceptálható! – okai is, például a kapacitások korlátozottsága (hiszen Magyarország nem volt
képes olyan mértékű tőkeexportra és donori teljesítményre, amely gazdaságilag megalapozha-
tott volna egy valóban ambiciózus politikai szerepet), az érintett államokban élő magyar közös-
ségek nehéz helyzete,²¹ vagy az, hogy az euroatlanti integrációs céloknak volt elsőbbsége a ma-
gyar külpolitikában. Mégis kialakult egy olyan sajátos helyzet, hogy a rendszerváltás utáni
magyar külügyi prioritásokban elvileg mindig fontos helyet elfoglaló Balkán iránti érdeklődés
a gyakorlatban (eltekintve az ottani magyar közösségek helyzetétől) sokszor kimerült a retorikai
fordulatokban.

Jellemző erre az óvatos-passzív attitűdre, hogy 1992–1993-ban, amikor Magyarország az
ENSZ Biztonsági Tanácsának nem állandó tagja volt, Erdős André nagykövet visszaemlékezése
szerint a magyar ENSZ-misszió szinte magára hagyottan próbált állást foglalni a délszláv vál-
sággal kapcsolatos kérdésekben, mert Budapestről alig kapott erre vonatkozó információkat és
instrukciókat. Ahogy írja: „De Budapest egyszerűen nem ismerte fel a magyar BT-tagság fon-
tosságát, az ebben rejlő kivételes lehetőségeket egy olyan válság esetében, mint a délszláv, s visz-
szatekintve elmondható, hogy – habár a képviselő igyekezett a lehető legteljesebb tájékoztatást
adni az otthoniaknak arról, mi folyik a BT-n belül – a kapcsolat a budapesti központ és a New
York-i magyar ENSZ-képviselő között, egy-két ritka kivételtől eltekintve, egyoldalú volt. Hazánk
geopolitikai helyzetéből, történelmi, földrajzi adottságaiból és történelmi ismereteiből fakadóan
– az egyéb szinteken e témában zajló nemzetközi találkozóinkon, megbeszéléseinken, felszólá-
lásainkon túl – sokkal jobban ki kellett volna használni a kínálgató egyedülálló, az operatív be-
szólásra folyamatos lehetőséget nyújtó helyzetet, amit testületi tagságunk kínált, nemzeti ál-
láspontunk ismertetésére, javaslatok megtételére, ha kell, helyreigazításokra a BT-ben. (...) Ezért
sokkal jobban tudatosítani kellett volna a magyar politikai elitben, de a Külügyminisztériumban

¹⁹ MKÉ 1991: 7.

²⁰ Pontosabban a Nyugat-Balkánnal kapcsolatos magyar politika, amelyet azonban a román relációt leszámítva (tekintsünk el most
a Románia regionális hovartartozásáról szóló vitáktól) a többi ország iránti csekélyebb érdeklődés és alacsonyabb intenzitású
kapcsolattartás miatt kiegyenlíthetünk a teljes magyar Balkán-politikával.

²¹ A Kalasnyikov-ügy apropóján például több sajtótámadás érte a vajdasági magyarság akkori reprezentatív politikai szervezetét,
a Vajdasági Magyarok Demokratikus Közösségét, noha a VMDK teljesen vértlen volt az ügyben. (Lenkei Gábor 1993: 242.)

is, hogy milyen lehetőséget kapott az ENSZ-ben a magyar külpolitika. Sokan alig tudtak valamit erről a tevékenységről. Már kétéves BT-tagságunk vége felé egy másik, kiemelt fontosságú európai állomáshelyen dolgozó egyik kollégám nekem címzett táviratának egyik mondata, miszerint fogalmuk sincs, mit csinálunk mi ott New Yorkban a BT-ben, hidegzuhanyként hatott ENSZ-képviselőnkre.”²²

Források

- Erdős András*: Adalékok a magyar diplomácia történetéhez a rendszerváltozás korában. *Külügyi Szemle* (2009: 8.) 1. 186–211. <http://www.kulugyiintezet.hu/pub/default.asp?y=2009&t=3>, 2012. 09. 14.
- Fekete Gy. Attila*: Kalasnyikov-ügy: jogerősen vége. *Népszabadság*, 2003. február 5. <http://nol.hu/archivum/archiv-97474>, 2012. 11. 03.
- Für Lajos*: A Varsói Szerződés végnapjai – magyar szemmel. *Kairosz*, Budapest 2003.
- Jeszenszky Géza*: Antall József, a külpolitikus. *Valóság* (2006: 49.) 12. 1–19. <http://www.valosagonline.hu/index.php?oldal=cikk&cazon=290&lap=11>, 2012. 03. 16.
- Kadijević, Veljko*: Moje viđenje raspada – vojska bez države [A szétesés, ahogy én láttam – hadsereg állam nélkül]. *Politika*, Beograd 1993. <http://hr.scribd.com/doc/117791683/Veljko-Kadijevic-Moje-Vidjenje-Raspada>, 2012. 12. 11.
- MKÉ: Magyar Külpolitikai Évkönyv 1990. KüM, Budapest 1990.
- MKÉ: Magyar Külpolitikai Évkönyv 1991. KüM, Budapest 1991.
- Raffay Ernő*: Harmadik Trianon előtt. *Nagy Magyarország* (2009: 1.) <http://tortenelemportal.hu/2009/08/harmadik-trianon-elott/>, 2012. 09. 13.
- Špegelj, Martin*: Sjećanja vojnika [Egy katona visszaemlékezései]. *Znanje*, Zagreb 2001. <http://hr.scribd.com/doc/37201893/Martin-Spegelj-Sjecanja-Vojnika>, 2012. 11. 02.
- Zelmanovic, Djordje*: A Kalasnyikov-ügy, első kézből. *Népszabadság*, 1995. szeptember 28.

Hivatkozott irodalom

- Csorba László*: Rabságban Petőfiért. In: *Ráday Mihály 70. Szerk. Ruttká András – Szále László – Széchenyi Ágnes*. Libri, Budapest 2012. 83–91.
- Jeszenszky Géza*: Jugoszlávia felbomlása és a magyar külpolitika. *Külügyi Szemle* (2011: 10.) 4. 42–79. <http://www.kulugyiintezet.hu/pub/default.asp?y=2011&t=3>, 2012. 09. 15.
- Juhász József*: Volt egyszer egy Jugoszlávia – a délszláv állam története. Aula, Budapest 1999.

²² *Erdős András* 2009: 194.

- Juhász József – Márkus László – Tóth Péter – Valki László: Kinek a békéje? Háború és béke a volt Jugoszláviában.* Zrínyi, Budapest 2003.
- Lenkei Gábor: A Kalasnyikov-ügy.* In: *Skandalum – magyar közéleti botrányok 1843–1991.* Szerk. *Gerő András.* T-Twins, Budapest 1993. 234–250.
- Szilágyi Imre: Magyarország és a délszláv térség 1990 után.* *Külügyi Szemle* (2004: 3.) 1–2. 4–26. <http://www.kulugyiintezet.hu/pub/default.asp?y=2004&t=3>, 2012. 03. 11.
- Szilágyi Imre: Magyarország és Szerbia viszonya a rendszerváltás óta eltelt időszakban.* *Külügyi Szemle* (2011: 10.) 4. 80–94. <http://www.kulugyiintezet.hu/pub/default.asp?y=2011&t=3>, 2012. 09. 15.